

Dagens frågor

Vägen till fondsocialismen

I all tysthet, bakom folkomröstningskampanjens skyddande ljudridå, pågår inom löntagarfundsutredningen kontakter mellan LO/SAP och mittenpartierna, i första hand folkpartiet, i syfte att nå enighet om ett förslag till löntagarfonder. Socialdemokraterna är beredda att gå långt i eftergifter för att slippa strid i nästa valrörelse om fondsocialismen. Folkpartisterna tror sig få igenom stora delar av sin politik samtidigt som de håller dörren öppen för samverkan vänterut om regeringen inte skulle överleva folkomröstningens konvulsioner.

Men även om socialdemokraterna skulle ge upp betydande delar av sitt ursprungliga Meidnerförslag innebär ett fondsystem av den typ som diskuteras inom utredningen ett stort och förmodligen oåterkalleligt steg mot fondsocialismen. Tanken är att skapa ett antal fonder med pengar som huvudsakligen skulle grundas på att LO och TCO "avstår" löneökningar. Efter en obekant spärrtid skulle pengarna på något sätt bli disponibla för den enskilde.

Folkpartisterna tror att ett sådant fondsystem skulle göra "löntagarna", varmed avses LO och TCO, mer villiga att tolerera vinster inom näringslivet. Dessvärre är motsatsen fallet. Ju mer LO och TCO skulle pressa ut i löneförhandlingarna desto lägre skulle företagets vinster komma att bli. När företagets vinster sjunker kommer också företagets aktier att sjunka. Och ju mer företagets aktier sjunker desto fler aktier kan LO/TCO köpa för en viss procent av lönesumman. Det ökar således LO/TCO:s intresse av att ta ut mer i löner än företagen har råd med.

En annan sak som folkpartisterna borde inse är att det är fullt möjligt för LO och TCO att centralt styra ett stort antal fonder lika effektivt som om det bara vore en enda fond. Ju fler och mindre fonderna blir desto mer beroende kommer de att bli av central "hjälp" från "löntagarnas rådgivande fondkansli" i Stockholm.

Förespråkarna för löntagarfonder borde också tänka på att det inte kommer att hjälpa vilka vackra ord som det än kommer att skrivas i fondutredningen eller i regeringsförslaget om att fonderna skall styras i enlighet med marknadens krav och om att fonderna skall vinstmaximeras. I verkligheten kommer det politiska och fackliga trycket att göra att helt andra mål kommer att bli bestämmande för fondernas verkliga handlande.

Redan vid en förhållandevis kort spärrtid kommer fonderna att bli så stora att de kommer att kunna utöva ett dominerande ägarinflytande i företagen. Har man en spärrtid kommer ju det eventuella sparande som uppstår att upphöra när spärrtiden går ut.

Om folkpartiet och centerpartiet i utredningen binder sig för någon typ av fonder kommer det att leda till mycket stora svårigheter inom en trepartiregering. Moderaterna kan inte acceptera något fondsystem som innebär ett steg mot socialism – och några andra fondsystem har inte presenterats.

Risken är idag övervägande för att folkpartiet, utan att ha tänkt igenom sakfrågan, av allmänpolitiska skäl (viljan att vara vänner med socialdemokraterna) binder sig för ett fondsystem som inleder en process där fondsocialism är ändpunkten. För att det skall

förhindras är det nödvändigt att folkpartiet tvingas att offentligt redogöra för sina fondtankar innan partiet binder sig i utredningen.

Sänk kommunernas kostnader

Kommunerna åtog sig som bekant i en överenskommelse med statsmakterna att begränsa den årliga kommunala konsumtionsökningen till 3 % åren 1979 och 1980. Trots det blev ökningen 5 % i fjol och väntas bli 4 % i år.

Går det då inte att stoppa den kommunala utgiftsökningen? Jo, man kan tex försöka hindra att kommunerna tar över sophämtning, städning etc i egen regi. Detta sker nu i allt större utsträckning och ofta utan att några realistiska ekonomiska kalkyler presenteras före besluten. Riksdagens revisorer har konstaterat att det i 40 % av fallen överhuvud taget saknas systematiska beräkningar och i ytterligare 40 % var dessa bristfälliga.

Bakom förslagen att kommunalisera viss verksamhet står oftast socialdemokrater och kommunister. Utvecklingen ingår i ett politiskt mönster och facket arbetar målmedvetet med denna fråga.

Vinner man något ekonomiskt på detta? Oftast inte. Det finns skrämmande exempel på hur många kommuner trissat upp kostnaderna i stället. Och till sist blir det naturligtvis skattebetalarna som får stå för de ökade kostnaderna.

I Jönköping betalade man 1978 25 miljoner kronor för städningen. Det mesta skedde i kommunens egen regi. Enbart biblioteket kostade över 450 000 kronor att stä-

da, dvs 87:- per m². Samtidigt har ett par städföretag erbjudit Jönköpings kommun att utföra arbetet för 56:-/m². Det skulle ha sparat 9 miljoner åt kommunens invånare eller 130 kronor per skattebetalare.

Trots att det visat sig att egen regi-verksamhet är dyrare än entreprenadverksamhet har man i fjol infört kommunal sophämtning i Jönköping. Det skall bli intressant att se hur mycket dyrare det blir för skattebetalarna.

Det städas för över 6 miljarder kronor på arbetsplatser i vårt land. Kommunalhus, bibliotek, skolor, sjukhus och andra offentliga byggnader svarar för drygt hälften. Enligt gjorda beräkningar kan dessa kostnader liksom i Jönköpings-fallet minskas med 30 % om man via anbud låter serviceföretag svara för städningen. Det innebär att den offentliga sektorn skulle kunna sänka sina kostnader med upp emot en miljard per år bara genom att lämna ut städningen på anbud.

Kommunernas invånare måste reagera mot egen-regi-verksamhet. Man måste protestera och använda det kommunala besvärsinstitutet, dvs överklaga besluten. På de flesta områden finns det möjlighet att lämna ut kommunens arbeten på entreprenad och få lägre kostnader. Redan kommunaliserade verksamheter kan privatiseras.

I Stockholm – som köper för 400 miljoner kronor transporter, reparationer och underhåll per år – ställer man krav på sina entreprenörer. Endast de som sköter sina samhällsåtaganden och betalar in skatter, sociala avgifter och arbetsmarknadsförsäkringar får arbetena. Kanske ett tips för andra kommuner.

Sparande och inflation

Det har talats en del om att pensionerna är i fara eftersom AP-fonden har gjort så stora inflationsförluster. Det är visserligen sant att AP-fonden, som landets största långgivare, har gjort väldiga inflationsförluster, men pensionerna skall i ett fördelningssystem betalas av de under samma år inflytande ATP-avgifterna, så pensionerna är inte hotade. Åtminstone inte av AP-fondens inflationsförluster.

Räntan är idag rekordhög. Ändå är den lägre än den förväntade inflationen. Redan brutto gör spararen således en förlust. Men det är viktigt att komma ihåg att AP-fonden, liksom försäkringsbolag och stiftelser m m inte betalar någon skatt på sina ränteinkomster. Det gör däremot ofta privatpersoner. Det gör att villkoren för kapitalplacering är fundamentalt olika för privatpersoner och olika slags institutioner.

Den sammanlagda effekten av hög inflation och en ränta som beskattas blir förödande. Om vi för enkelhetens skull räknar med att både inflationen och räntan skulle vara 10 procent så får AP-fonden m fl 10 procent brutto, vilket är skattefritt och således vid 10 procents inflation ger en realränta på noll procent.

För den privatperson som betalar skatt på sin ränta med tex 70 procents marginalskatt, blir räntan efter skatt således tre procent och efter även inflationen minus sju procent. Det är mot den här bakgrunden inte förvånande att den som idag sparar betraktas som – och kanske också är – en dum person. Banksparande behöver emellertid inte bero på enbart dumhet utan kan också

förklaras av brist på alternativa placeringsmöjligheter.

Skillnaden mellan lönsamheten av sparande för privatpersoner och institutioner kan kanske förklara en stor del av den omfattande och beklagliga förskjutningen av bla aktiesparandet från privatpersoner till försäkringsbolag och andra institutioner.

Den privatperson som vill sköta sitt spar kapital bör därför se till att en så liten del som möjligt av hans ränteinkomster behöver tas upp till beskattning. Det finns olika sätt att undvika beskattning av mindre ränteinkomster. Först och främst är ett räntenetto av 800 kr för ensamstående och 1 600 kr för äkta makar skattefritt. Sedan finns också möjligheten att utnyttja det Bohmanska skattesparandet, som utöver en sparpremie också ger en skattefri ränta. Man kan också placera upp till 40 000 kr årligen i statens sparobligationer som innehåller en skattefri bonusdel. Nackdelen är att pengarna i de två senare fallen blir mer eller mindre låsta.

En sänkning av marginalsatserna skulle betyda en del för att förbättra sparandets villkor. Men det bästa sättet att få ett stopp på den nuvarande stölden från småspararna vore att rejält sänka inflationstakten. Det har sagts många gånger att vi måste lära oss att hata inflationen. Det är riktigt. Men problemet är att många har anpassat sig till inflationen och i stället har lärt sig att älska den. Men det måste bli en ändring. Det går inte att undvika enorma skadeverkningar på samhället av ett system där det inte lönar sig att arbeta och spara, men där det lönar sig att låna och på olika sätt undandra sig skatt.

Biståndsviljan

Den svenska u-hjälpen uppgår kommande budgetår till över fem miljarder kr. Det är liktydigt med drygt en procent av bruttonationalprodukten, och det är betydligt mer än vad de flesta andra industriländer lämnar. Den fortsatta stegringen blir naturligtvis i avgörande omfattning beroende av tillväxten i ekonomin. Skulle den stagnera – skulle det rentav bli fråga om "nolltillväxt" – innebär det ofrånkomligen att ökningstakten av biståndet till de fattiga länderna begränsas. Den som inbillar sig någonting annat hänger sig åt naivt önsketänkande.

Det är angeläget att u-hjälpen är ordentligt förankrad i den inhemska opinionen. Ännu viktigare blir det om de dystra profetiorna om samhällsekonomin under 1980-talet skulle slå in. Då kan kraven öka att vi först skall "lösa" våra egna problem innan vi ägnar oss åt andras. Det gäller alltså att utforma u-hjälpen så att den uppfattas som humanitär i detta ords egentliga bemärkelse. Av betydelse är därför att en del av biståndet utgår i sk bunden form även i framtiden. Det kan knappast sägas vara oskäligt att också vårt land får de fördelar detta bistånd ger. Det utgör ju ändå bara en begränsad del av hela kakan.

En annan faktor av betydelse för den svenska biståndsviljan är ländervalet. Här har otvivelaktigt misstag begåtts som misskrediterat hela u-hjälpstanken i många människors ögon. Biståndet till Kuba är väl det mest flagranta exemplet. Det lämnades under en följd av år till en stat som satsade stora resurser på brutala krigsinsatser i andra världsdelar. Med vår u-hjälp understödde

vi, låt vara indirekt, denna aggressionspolitik – att hänvisa till att den svenska hjälpen skulle var öronmärkt är självfallet nonsens.

Först med nästa budgetår upphör u-hjälpen till Kuba. Därmed avslutas ett bedrövligt kapitel i svensk biståndsverksamhet. Det borde ha skett långt tidigare, men det skulle ha pågått ännu längre om socialdemokraterna haft regeringsmakten.

Liknande kritik kan riktas mot Vietnambiståndet. Här handlar det om en nation som dels lagt under sig ett grannland, Laos, dels angripit ett annat, Kampuchea, och där spritt död, förintelse och ofattbara lidanden. Vietnams inrikespolitik har vidare varit sådan att många hundra tusen invånare funnit tillvaron outhärdlig. De har lämnat allt vad de ägt. De har riskerat livet i undermåliga farkoster, trots vetskapen om att inte vara välkomna någonstans. Det primära för dem har varit att komma ifrån Vietnam. Det säger onekligen åtskilligt om det förtryckarvälde som råder. Ändå är den kommunistiska staten även i år störst mottagare av bilateralt bistånd från Sverige. Vietnam erhåller 365 miljoner kr. Det innebär en sänkning jämfört med tidigare, vilket i och för sig är lovvärt och vilket socialdemokraterna följaktligen motsatt sig. Men redueringen är för liten. Den nation som har råd att föra angreppskrig behöver knappast mer u-hjälp än andra.

Vårt land bör så fort som möjligt dra sig ur biståndsenگagemanget i Vietnam. I varje fall om vi vill måna om biståndsviljan.